

La Torre **FERRERA**

El procés

Josep Pla, rebrols familiars a Cucala

Passejada per l'estany d'Ullastret

Els productes de la nostra terra

Viu el Nadal a Mont-ras

Desembre 2017

A partir del dissabte 2

sala Polivalent Ajuntament

XIV Mostra de Pessebres i Diorames

Horari d'11 a 13 h i de 17 a 20 h.

Obert tots els dies

Organitza: Amics del Pessebre del Baix Empordà

Diumenge 17

A les 10 h al Camp Municipal d'Esports.

VIII Torneig de Nadal de Bitlles

Catalanes

 (a favor de La Marató TV3)

Organitza: Els cremats.

A les 11:30 h a l'Església St. Esteve de Mont-ras

Cantada solidària de la Coral els Refilets de l'Escola Torres Jonama de Mont-ras

(a favor de La Marató TV3)

A les 18 h al Pavelló Poliesportiu

Gran Quina del Pagès i la Pagesa

Organitza: ACRM

Dimarts 19

a la Biblioteca Municipal

A les 17:30 h Contes de Nadal amb Clara Ribatallada

Diumenge 24

A les 19 h a l'Església St. Esteve de Mont-ras

Missa del Gall cantada per la Coral Parroquial de Sant Esteve de Mont-ras

Gener 2018

Dijous 4

A les 16:30 h a la Biblioteca Municipal

Taller de fanalets

Divendres 5

A les 17:30 h **Cavalcada de SSMM Reis**

Mags d'Orient pels carrers: (Mestral, Xaloc, Tramuntana, Ricard de Viladessau, Mestre Sirés, Camí Ral, Tramuntana, Magraners, Torres Jonama, Granota, Ermedàs, Daró, Fluvià, Onyar, Riu Terri, Carrilet, Torres Jonama, Major i Església). **Tots els caramels són sense gluten.**

A les 18 h plaça de l'Església.

Campament Reial i Arribada de SSMM ELS REIS MAGS D'ORIENT

Diumenge 14

Sala Polivalent Ajuntament

A les 19 h Cloenda de la XIV Mostra de Pessebre i Diorames

Diumenge 21

Plaça de l'Església

11:15 h Benedicció d'animals de Sant Antoni

Notes: Si algun nen està malalt podrà trucar a l'Ajuntament per rebre la visita dels Reis Mags a casa seva. L'Organització es reserva el dret de modificar qualsevol acte per causes alienes a la seva voluntat. A tots els actes hi haurà un punt de recollida a favor de la Creu Roja.

Organitza: AJUNTAMENT DE MONT-RAS

Col·laboren: DIPUTACIÓ DE GIRONA, ACRM, CORAL PARROQUIAL SANT ESTEVE DE MONT-RAS, AMICS DELS PESSEBRES DEL BAIX EMPORDÀ, CLUB DE BITLLES ELS CREMATS, CORAL ELS REFILETS DE L'ESCOLA TORRES JONAMA

EDITORIAL

Tanquem la revista, tanquem una etapa. *La Torre Ferrera* continua deixant constància dels fets que han succeït al poble durant un grapat d'anys. No podríem, per tant, en aquesta ocasió, deixar de banda un fet històric, ans al contrari, el recollim per posar-lo a l'abast de generacions que voldran saber què va passar, tant a Catalunya com a Mont-ras i com ho va viure la seva gent, com ho van viure de primera mà alguns dels testimonis. Generacions que veuran com hi ha fets que es repeteixen malgrat el pas del temps.

Un cop ja teníem embatat el número 20 vam creure necessari fer un viratge, segurs que recollir el testimoni del que estava passant era prou interessant. Però res ens feia sospitar, en prendre aquesta decisió, que a l'hora de portar la revista a impremta gairebé totes les incerteses seguirien obertes.

Aquests és, doncs, un número ben diferent dels que us oferim habitualment, però tenim la sensació d'haver fet el que toca, treballar per deixar constància de fets que tristament ens estan passant a nosaltres, i que ens fan ser actors d'aquesta història.

Tot i així, us oferim algunes de les seccions que habitualment hi trobàveu i que van aportant dades i mantenen viva la memòria del nostre poble.

Bones festes i un molt bon 2018

SUMARI

El procés. 5

La resiliència dels catalans. 7

Creia que havíem canviat de segle. 10

Ahir s'inicià, feliçment per a catalunya, el debat sobre el règim transitori. 15

Anem a votar! 16

En clau d'humor. 18

Josep Pla, rebrols familiars a Cucala. 21

Passejada per l'estany d'Ullastret. 29

Els productes de la nostra terra. 33

Ninotaires. 37

Cua de bou estofada amb verdures i guarnició de peres. 38

Edita:

Associació Sociocultural Mont-ras al Cor

Redacció i publicitat:

latorreferrera@gmail.com

<https://latorreferrera.wordpress.com/>

Tel.629 642981

Direcció i coordinació:

Anna Vigatà

Consell de redacció:

Mercè Català

Patricia Ferrer

Irene Genís

Pilar Giménez

Montserrat Llovera

Mar Medir

Martí Sabrià

Xavier Grañén

M. Àngels Bernadet Martínez

Col·laboradors:

Joan Aliu

Marc Casanovas

Núria Clara

Olga Cercós

Isabel Corominola

Ferran Cros

Josep Maria Farreró

Miquel Llenas

Francesc Mir

Martí Puig

Lluís Recasens (L'AVI)

Maquetació:

Alexandra Ulpàt

Fotografia:

Xavier Grañén

Publicitat:

Patricia Ferrer

Irene Genís

Impressió:

Gràfiques Trema. Arbúcies

Dipòsit legal:

GI.1386/2007

Amb la col·laboració de:

Diputació de Girona

Ajuntament de Mont-ras

Correcció:

Marta Padrós

La revista es reparteix gratuïtament a tots els domicilis del municipi. Si algun veí no la rep o algú no resident o organisme vol rebre-la habitualment, pot posar-se en contacte amb nosaltres per correu electrònic. Aquesta publicació no comparteix necessàriament les opinions signades pels col·laboradors, amb nosaltres per correu electrònic.

EL PROCÉS

Francesc Mir

MONT-RAS Bar Restaurant

Cuina tradicional empordanesa
Esmorzar de forquilla
C/Torres Jonama, 19
Tel. 629 010 358
17253, Mont-Ras – Girona

Fotografia: Xavier Grañén

Som la gent del carrer els que, a poc a poc, hem batejat amb aquest nom tot el que està passant a Catalunya els darrers anys. Però ens podem preguntar si n'hi ha més d'un de procés.

La primera manifestació multitudinària, el 10 de juliol de 2010, després de les retallades del Tribunal Constitucional a l'Estatut aprovat pels catalans, va tenir lloc a Barcelona sota el lema "Som una nació. Nosaltres decidim." Prop d'un milió i mig de persones varen omplir els carrers de Barcelona, amb el suport de sindicats, diverses entitats cíviques i de la majoria dels partits polítics representats al Parlament de Catalunya (excepte el PPC i C's). Va ser una demostració col·lectiva contra la resolució del recurs d'inconstitucionalitat emesa pel Tribunal Constitucional d'Espanya i, a més, un clam per la independència. Aquest mateix any 2010, l'11 de setembre, la manifestació amb el lema "Som una nació. Nosaltres decidim." aplega a Barcelona prop d'un milió i mig de persones cridant "In! Inde! Independència!" A partir d'aquest moment, el president Mas declara: "El vostre clam és el meu clam." i el govern es posa a treballar per assolir la

independència. Així, cada 11 de setembre centenars i centenars de milers de ciutadans es manifesten, pacíficament i cívica, sense un paper per terra, pels carrers de Barcelona i de les poblacions de Catalunya. L'11 de setembre del 2011, a diferents poblacions s'organitzen actes en defensa de la llibertat, de la independència i de la llengua catalana. El 2012, convocada per l'ANC i Omnium Cultural, sota el lema "Catalunya nou estat d'Europa", va tenir lloc a Barcelona amb un crit unànime de "In! Inde! Independència!" de prop de dos milions de persones! L'any 2013, la *Via catalana* és una espectacular cadena humana, de 400 quilòmetres, on milers de persones es donen la ma, des del Pertús fins a Alcanar. Donen a conèixer Catalunya i les seves reivindicacions a tot el món. Amb el lema "Ara és l'hora", l'11 de setembre de 2014 té lloc a Barcelona, la V amb les quatre barres dibuixades per les persones assistents al llarg de la Gran Via i la Diagonal. El 2015, *Via lliure cap a la independència* que dibuixa un gran punter que corre al llarg de l'avinguda Meridiana de Barcelona. Les eleccions al Parlament de Catalunya se celebren el 27 de setembre d'aquest any 2015 amb majoria absoluta independentista. La Diada del 2016, a Barcelona,

Berga, Lleida, Salt i Tarragona, és la primera organitzada a cinc punts diferents de la geografia catalana, amb el lema “A punt”. Enguany, la Diada del Sí, a la cruïlla del Passeig de Gràcia amb el carrer Aragó, prevista per ser la darrera abans de la independència, i amb els ulls davant l'objectiu del referèndum de l'1 d'octubre.

L'1-O més de dos milions de persones voten molt majoritàriament SÍ a la pregunta: “Vol que Catalunya sigui un estat independent en forma de república?” 2.262.424 paperetes responen amb 2.020.144 vots pel «sí» i 176.565 vots pel «no», amb una participació del 43,03%. Aquest dia, Mont-ras va ser un poble unit, solidari, agermanat, on molts ens vam organitzar per protegir les urnes i les paperetes, la democràcia. Molts col·legis electorals van patir uns episodis de violència extrema per part de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil contra la població, que l'única arma que tenia a les mans era una papereta. Mai, des del franquisme havíem viscut situacions semblants. Els Mossos d'Esquadra van demostrar, protegint-nos, ser la nostra policia catalana.

Pocs dies després, el 6 d'octubre de 2017 es declara la independència de Catalunya. La República Catalana. El país està preparat. Quasi totes les estructures d'estat estan preparades. Només manca polir alguns serrells.

Ara i aquí, podria començar la segona part del procés? Des de l'estat espanyol, humiliat després del referèndum

de l'1 d'octubre amb la màgica aparició d'urnes i paperetes, es posa en marxa una agressiva maquinària amb la detenció i l'empresonament dels presidents d'Omnium i l'ANC, Jordi Cuixart i Jordi Sánchez, l'aplicació del 155, el cessament de tot el govern de Catalunya, la convocatòria d'eleccions a Catalunya i també la detenció i l'ordre d'empresonament del vicepresident Oriol Junqueras, les conselleres Dolors Bassa i Meritxell Borràs i els consellers Raül Romeva, Carles Mundó, Joaquim Forn, Josep Rull i Jordi Turull. I a més, presó amb fiança per a la presidenta de la Mesa del Parlament, Carme Forcadell.

La jugada del govern de Carles Puigdemont i els consellers Meritxell Serret, Clara Ponsatí, Toni Comín i Lluís Puig, de viatjar a Brussel·les uns i quedar-se a Catalunya els altres, internacionalitza el procés. A quin preu! Segona part del procés.

El poble de Catalunya respon amb l'aturada general del 8 d'octubre i manifestacions al carrer com la de l'1 d'octubre. Amb els Jordis i mig govern a la presó i l'altre mig a l'exili, Europa comença molt tímidament a voler-se assabentar del problema català. Mentrestant el poble de Catalunya està indignat, trist, però no està agenollat.

Eleccions el 21-D. Podria començar aquí la tercera part del procés? I aquest any, encendrem els llums de Nadal.

Fotografia: Martí Sabrià

LA RESILIÈNCIA DELS CATALANS

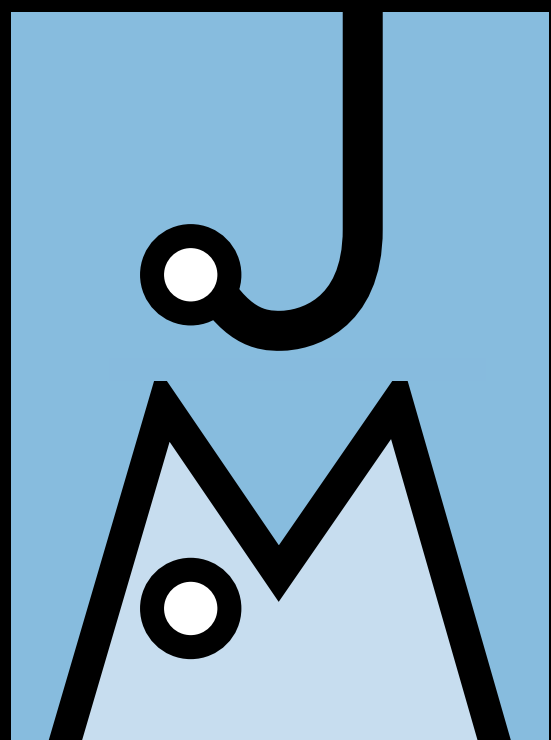
Marc Casanovas Castelló

Multitudinària manifestació a Barcelona.

Vivim dies històrics, dia rere dia. Els programes especials a les televisions i les ràdios no donen l'abast i els tertulians polítics encadenen un programa rere l'altre. Tants dies històrics no només costen de creure, després de tants anys de calma, sinó que són difícils d'assimilar. El 6-S amb l'aprovació per part del Parlament de la Llei del referèndum d'autodeterminació vinculant sobre la independència. El 8-S amb l'aprovació de la Llei de transitorietat jurídica i fundacional de la República. L'11-S amb la gran mobilització amb el lema “La Diada del Sí”. El 15-S amb l'inici de la campanya pel referèndum amb un gran acte il·legalitzat al Tarraco Arena, amb la citació de més de 700 alcaldes i alcaldesses, el tancament de webs i la requisició de cartells. El 20-S amb la macrooperació de la Guàrdia Civil, que va acabar amb 14 detinguts: alts càrrecs del govern i treballadors de la Generalitat, entre ells els primers empresonats del procés, el secretari general de la Vicepresidència, Josep Maria Jové, i el secretari d'Hisenda, Josep

Lluís Salvadó. L'1-O amb la celebració del referèndum d'independència de Catalunya amb una brutal repressió per part dels cossos de seguretat de l'estat que deixen un total de 890 ferits, les imatges parlen per si soles. El 3-O amb la vaga general (aturada de país) amb un seguiment massiu. El 10-O amb la declaració i suspensió de la independència de Catalunya per part del president Carles Puigdemont al Parlament i l'apel·lació al diàleg. El 16-O amb l'empresonament dels Jordis, acusats del delicte de sedició per les mobilitzacions del 20-S. El 27-O amb la declaració de la República Catalana per part del Parlament de Catalunya i l'aprovació de l'aplicació de l'article 155 de la Constitució per part del Senat. El 31-O, amb la roda de premsa de Carles Puigdemont des de Brussel·les, on ha marxat amb cinc consellers perquè no confien en la justícia espanyola. El 2-N amb l'empresonament a Madrid del vicepresident del govern i 8 consellers més. I més dies històrics que vindran abans i després de les famoses eleccions del 21-D.

PEIXOS

CA LA
PAQUITA

C/ Torres Jonama, 53
Mont-ras
972 304 552

C/ Ample, 12
Palafrugell
972 301 994

Tot tipus de peix de costa i marisc
per encàrrec. Tel. 686 41 53 97
Obert matí i tarda

SERRALLERIA
ALSINA

C/ Torres Jonama, 60
Tel. + Fax: 972 30 29 96

17253 MONT-RAS

PELOKERO

Estilista
Perruquera **SANDRA**

C/ Torres Jonama, 21 - MONT-RAS - Tel. 972 11 36 45

Narcís Gaviña
PINTURES

Mòbil 609415101

C/ Pujada Cucala, 22 17253 MONT-RAS

G i G
PISCINES

MANTENIMENTS
INSTAL·LACIONS i REPARACIONS
TELA ARMADA - LINER
SERVEI TÈCNIC PROFESSIONAL
RECANVIS i ACCESSORIS
PRODUCTES QUÍMICS

BOTIGA
c/del Carrilet, 29
17253 MONT-RAS
Tel: 972 304479

gigpiscines@hotmail.com

www.gigpiscines.com

Dies d'alegria i de tristor, però som conscients de la transcendència? Segurament tenim molt clar quins són els dies històrics de les nostres vides, aquells que ens han marcat i ens marcaran per sempre. I és per això que són tan importants, perquè ens il·lusionen, ens indignen, ens fan més forts. El poble català està vivint dies difícils d'assimilar, les mobilitzacions pacífiques sempre han respost als dies històrics i el civisme ha estat la gran arma d'aquest moviment. Per tant, hem de ser conscients que els dies que vivim apareixeran als llibres d'història de les futures generacions.

La pregunta que es fa molta gent és: "Com hem arribat fins aquí?" La resposta és senzilla: per primera vegada en molts anys un govern ha fet el que deia el seu programa electoral. El govern de l'Estat va pensar que els governants catalans no s'atrevirien a fer el que el poble els va demanar per majoria en unes eleccions democràtiques. Per aquest motiu la resposta de l'Estat no ha pogut ser més contundent. Quan les mobilitzacions pacífiques i els actes democràtics es responen amb hostilitat, es perd la raó i la coherència.

Un dels arguments més utilitzats actualment pels partits constitucionalistes és el de la divisió de la societat catalana. Constantment sentim a dir que els amics ja no poden parlar amb tranquil·litat i que les famílies estan trencades. Des del meu punt de vista, avui en dia vivim un moment força diferent que fa 5 anys, quan la política era un tema que importava més aviat poc als catalans i any rere any perdia interès, sobretot entre la gent jove. Actualment ens trobem en la paradoxa de just el contrari, tothom parla de política i s'està generant debat polític entre els ciutadans, cosa absolutament positiva en una societat diversa com la nostra. No hem de ser ingenus, el fet que famílies i amics debatin sobre un tema com aquest a vegades pot causar petites discussions, però no és diferent que el debat d'altres temes (no menys importants) que també generen una gran polèmica entre persones amb diferent ideologia, com la gestió de la immigració, la crisi dels refugiats, la corrupció, les llibertats dels homosexuals i, fins i tot, temes molt menys importants com el futbol. Sempre trobarem algun/a eixelebrat, independentment del costat que sigui, que representa l'excepció que confirma la regla i provoca la confrontació i la divisió, però no podem renunciar a ser una societat diversa, amb varietat de pensaments, amb esperit crític i amb ganes de parlar entre nosaltres de tot allò que ens afecta. El Parlament de Catalunya és el màxim exponent del debat entre pensaments diferents al nostre país. La violació per part de l'Estat de la llibertat de debatre al Parlament, a través de suspensions del TC i citacions i denúncies a la Mesa del Parlament, és una prova de la por a la llibertat d'expressió i a la contraposició d'arguments.

La submissió i la humiliació de tot un poble no és gratuïta, entenc que els dirigents espanyols no tenen cap temor electoral a l'hora d'imposar mesures, ja que a Catalunya no perden vots (només representen el 8% dels electors). Però han de saber que el poble català no ha perdut mai la dignitat, ni en èpoques franquistes, ni en èpoques monàrquiques ni la perdrà per més hostilitat que vingui en el futur. Seguirem debatent, seguirem parlant i seguirem contraposant idees entre nosaltres i sobretot entre els que pensem diferent. Ho farem al carrer, a les cases, als bars, als restaurants i, encara que els costi d'entendre, també debatrem a escoles i instituts perquè volem alumnes crítics i amb coneixement de causa i seguirem lluitant per poder parlar novament amb llibertat al Parlament.

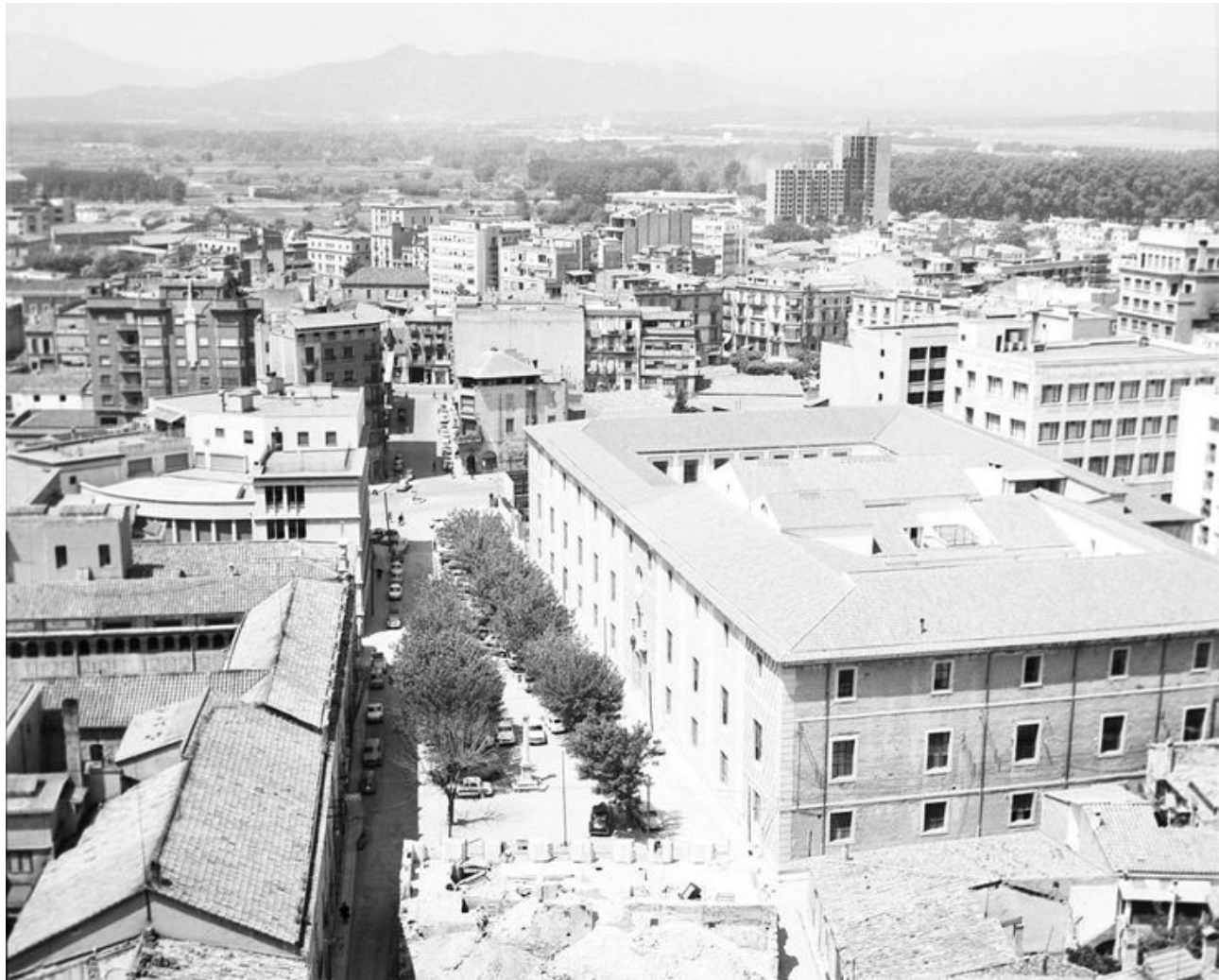
Cap on anem? Anem cap on vol la majoria de catalans i catalanes. Per tant, cap on van marcar les majories del 27-S i de l'I-O: la República Catalana. Des del meu punt de vista l'únic objectiu d'aquesta nova República és fer un país millor, sense excuses ni retrocessos, si no no té cap sentit. Una república que entre tots l'hem de fer més justa, més sostenible, més igualitària, més social i més lliure.

Finalment, convido a tothom a seguir picant cassoles, a manifestar-nos pacíficament i a posar el nostre granet de sorra per demostrar que si ens volen humiliats ens trobaran dempeus, que si ens volen violents ens trobaran cantant i que sigui com sigui volem la llibertat dels presos polítics que no han fet res més que aplicar el mandat que vam donar la majoria de catalans a les urnes.

CREIA QUE HAVÍEM CANVIAT DE SEGLE

Martí Sabrià i Deulofeu

Vista general de la Casa de Cultura Tomás de Lorenzana al carrer de l'Hospital.

<https://i.pinimg.com/736x/08/22/57/0822574c2443513462da1b7cf6928cf--hospital-santa-hospitals.jpg>

Els que vàrem néixer el 55 vam fer un batxillerat amb més o menys bones notes, vam superar el COU i la revàlida a la primera i vàrem entrar a la universitat el setembre de 1972, amb 17 o 18 anys. Érem joves molt joves, sobretot els que veníem de pagès o de Palafrugell, que si fa no fa era el mateix. La nostra única referència del món exterior era gràcies a algunes franceses que passaven l'estiu a Calella o Llafranc i amb qui, francament, parlàvem ben poc de política i de llibertats. Eren aquí els dies de les seves vacances d'una setmana o quinze dies a tot estirar, i calia anar al gra si a la fi d'estiu volíem presumir d'haver lligat amb un parell o tres, entre juliol i agost.

Per això la nostra arribada a la Universitat de Girona, aquell setembre del 72, va ser un salt de l'alçada de Romaboira al mar. El primer que cal aclarir és que la de Gi-

rona, aleshores ni tan sols era una universitat i que els títols els expedia la Universitat Autònoma de Barcelona. Crec que per a molts de nosaltres va ser una sort començar a Girona abans d'anar a Bellaterra. Fou com patir en ple hivern una dutxa d'aigua tèbia abans de submergir-nos en l'aigua glaçada que el 1974 vam trobar a l'Autònoma.

A Girona vam descobrir que practicar la política era una necessitat social i una obligació moral dels que havíem tingut la sort d'arribar fins allà. També vam descobrir que la realitat anava molt més enllà del que l'avi explicava els vespres, després d'escoltar a la seva atrotinada ràdio amb una antena dissimulada a la xemeneia, les notícies de Ràdio Pirenaica.

Aquell col·legi universitari era molt jove. Va arrencar el curs 1969-1970. Hi arribàvem, doncs, quan només feia

tres anys que l'activitat universitària havia tornat a la ciutat. En els dos cursos precedents a la nostra arribada, les organitzacions polítiques dins la universitat havien anat prenent força i ja destacaven alguns líders, molts dels quals després han tingut un important paper polític i social a Girona i a Catalunya. Allà vaig anar coneixent l'Antoni Puigverd, en Jaume Curbet, en Manel Serra, l'Anna Birulés, l'Eudald Carbonell, en Salomó Marquès, la Montse Hosta, la Irene Rigau, la Montse Terrades o en Guillem Terribas. Eren una mica més grans, prou com perquè els acabats d'arribar seguíssim les seves indicacions sense cap mena de reticència. Eren els grans, els mestres i els que planificaven les accions. Moltes, de manera clandestina, als pisos d'en Puigverd al carrer Muntanya o al de l'Eudald Carbonell damunt la llibreria Empúries. Crec recordar que ens va costar tot un curs guanyar-nos la seva confiança i poder arribar a aquestes reunions, quan ja feïem segon. Però sí que vam servir des del primer dia com a força d'infanteria. La nostra primera trobada amb els grisos (la policia nacional de l'època) va ser els darrers dies del primer trimestre. Entre el 15 i el 20 de desembre. Aquell any la Facultat de Lletres tenia la seu a la Casa de Cultura del carrer Hospital, i no fou fins a l'any següent que es traslladà a l'antic seminari a la plaça de Sant Domènec.

Compartíem l'edifici amb la biblioteca de la ciutat i unes sales d'exposicions a la planta baixa. Aquell vespre d'hivern el *gobernador civil*, que era el coronel de l'exèrcit de l'aire Armando Murga Carazo, havia d'inaugurar una exposició a la Casa de Cultura. Aquella mateixa tarda vàrem rebre les instruccions d'amagat, atès que a les aules teníem una mitjana de 4 o 5 *socials* (policies camuflats, que curiosament havien vingut tots a estudiar a Girona perquè els seus pares —els de tots— treballaven a Koipe, una empresa d'olis que aleshores tenia una planta envasadora a Sant Gregori). Es tractava de dificultar l'entrada del coronel a la Casa de Cultura, tant com fos possible. Així doncs fariem una corrua humana amb els 250 o 300 estudiants que érem, que donaria voltes sense parar a l'edifici. Molt junts quan estiguéssim passant per davant la façana i corrent per tornar a atapeir la fila quan fóssim a la banda de darrere.

Vam fer unes quantes voltes a l'edifici i quan a les set en punt (això sí que ho tenia el règim, eren puntuals) va arribar el cotxe del governador i va parar davant la porta, va veure que la gent no s'acabava. La paciència va durar poc. No més de 5 minuts. Els furgons dels grisos varen reaccionar, van aparèixer a la banda de darrere de l'edifici i van començar a

1977/01/24

Inauguració d'una exposició de pintura a la Caja de Ahorros Provincial. Un home assenyalava un detall de l'exposició. Al seu costat, a la dreta, l'esposa del governador civil, Joaquina Mendoza Tous de Monsalve i el governador, Armando Murga Carazo. Girona.

Fons Narcís Sans Prats. Sèrie: Societat i cultura

Crèdit: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

Permalink: http://sgdap.girona.cat/fotoweb/archives/5002-Tot/Arxiu_Municipal_1/FOTOGRAFIA/Fons_SansNarcis/SANS2/635357.jpg

Repressió policial a la manifestació per l'afusellament de Salvador Puig Antich (1975). Colita (Isabel Steva).

repartir xarop de bastó a tort i a dret. La fila es va desfer en uns segons, mentre arribaven nous policies que ens perseguïen pels carrers de la ciutat. Amb la Dolors Planas vàrem anar a parar a Can Bellsolà, un fleca de la plaça del Gra. La mestressa ens va fer passar a la part del darrere de la botiga i ens va ficar a dins d'una nevera immensa. Vam estar-hi hores. Fins ben entrada la nit, quan ens va cridar per dir-nos que no quedaven policies pels voltants i podíem tornar a casa. Els morats de les porres del moment de la desbandada, a la Dolors li van durar fins al començament del segon semestre, passat Reis. El meu trau al cap es va tancar abans de Nadal. El refredat el vàrem arrossegar tot el curs. Aquell dia vaig poder observar que als grisos els agradava molt més picar les noies que els nois. Eren igual de valentes i corrien si fa o no fa, però la llista de lesionats va ser infinitament més gran entre les noies.

El curs següent va començar al gener. Va ser l'any on un ministre il·luminat, Julio Rodríguez Martínez, amic de Carrero Blanco i arribat al càrrec el juny d'aquell any va decidir que Espanya lideraria la reforma dels calendaris universitaris del món sencer i que el cursos anirien amb anys naturals. Vam començar al gener, amb els pares farts de te-

nir els nois a casa des del juny, sense fer res; i els de poble novament desconnectats del moviment polític gironí. Aquell curs va durar ben poc. El 2 de març, després de sis o set setmanes de classe, el franquisme executava Salvador Puig Antich a *garrote vil*. El mateix dia les assemblees d'estudiants acordaren una vaga general. Va durar fins a final de curs i el ministre de la reforma fou cessat l'abril d'aquell mateix any 74. Va ser un curs tan breu com mai n'hi ha hagut altre. La protesta a Girona fou important, però no durà gaire. Alguns dels líders del curs anterior ja eren a Bellaterra, a Girona els enfrontaments amb la policia van ser pocs i els de poble vam tornar a casa.

No fou fins a quart i ja a la UAB que el retrobament, amb les mal anomenades *forces de l'ordre*, va tornar a tenir per a molts de nosaltres un caràcter altament violent. Feia només una setmana que havia començat el curs a Bellaterra, amb més de 9.000 estudiants en un campus espectacular, gens comparable a Girona, on els novinguts amb prou feines encertàvem a trobar la facultat que ens pertocava. El matí del 27 de setembre només arribar hi havia a tot arreu convocatòria d'assemblea al pati central. Feia poques hores s'havia produït el darrer afusellament del franquisme.

Els condemnats en l'anomenat *Proceso de Burgos*: 5 joves, 3 del Grapo i 2 d'ETA. Era la darrera espetegada del règim i del dictador, que ja estava en estat agònic i que moriria nou setmanes més tard. Quan l'assemblea s'acabava van aparèixer centenars de grisos carregats amb armes, pots de fum i porres. Tothom a córrer i a buscar una sortida. A les escales que conduïen a la carretera de Sabadell es va formar un tap de dimensions gegantines. Vam quedar atrapats i els va ser fàcil repartir a tort i a dret. Els més àgils vam poder sortir grimpant per la paret lateral. Les dones, sobretot les dones, amb roba d'estiu, van ser magrejades i estovades per aquells animals vestits de gris, fins que un xiulet va posar fi a la brutalitat i les forces de l'ordre van abandonar Bellaterra, potser per anar a reprimir amb la mateixa brutalitat el que estava passant també a la UB i a la Politècnica.

Feia anys que no explicava aquests fets. Crec que la darrera vegada ho vaig fer als meus fills quan tenien dotze o catorze anys. Segurament ho hauria explicat un dia als meus nets com una anècdota llunyana d'un temps que afortunadament consideràvem ja passat. Fets del segle XX, que a ells els queda tan lluny. Històries de l'avi, com les que el meu m'explicava de l'estada a Montanissell al front d'Aragó amb l'avi Masses, quan parlava de la seva guerra.

No caldrà tornar tan enrere. Tots tres, malgrat la seva tendra edat (entre 4 i 8 anys el dia dels fets), són perfectament conscients del que va passar el dia 1 d'octubre a casa nostra. Han vist, amb la mateixa sorpresa que qualsevol adult, que hi ha dirigents polítics a *España* capaços d'enviar

els cossos de seguretat a reprimir llibertats tan bàsiques com les d'expressar opinions mitjançant el vot.

El vot, la fórmula que el món ha acceptat com l'única vàlida perquè la societat es pugui estructurar i regir, evolucionar i avançar seguint els criteris de les majories, no de les elits, els poders econòmics o les monarquies.

El vot, l'única forma de solució a aquest conflicte, que alguns s'entesten en dir que s'arregla amb el seu número màgic: el 155. Sovint penso que potser no saben comptar més enllà dels tres dígits. La solució també és numèrica, però ha de ser la que resulti de comptar més de 4.000.000 de vots a les urnes, a les quals tothom hagi pogut anar a defensar la seva opció, sense els brètols, —ara vestits de blau o verd— procurant evitar l'exercici de la més bàsica de les llibertats socials.

Mai més s'han de repetir les imatges de Sant Julià de Ramis, del col·legi Verd de Girona, d'Aiguaviva o de tants altres indrets que van impregnar les nostres retines d'indignació i de ràbia.

Mai més els nens s'han de carregar de por i d'incerteses respecte al que és la democràcia, el govern del poble, la llibertat d'expressió.

Mai més un avi com jo s'ha de quedar sense paraules per donar resposta a una criatura de quatre anys que em pregunta: Martí, per què hi ha *polis* dolents?

Mont-ras, tardor 2017

Manifestació demanat l'amnistia per Els Joglars

TECOMAC

Jardineria, forestal
i de l'horta.

Tel. 972 30 78 03 - Mòbil 629 75 75 80
C/ Sant Pere, 57 - 17200 Palafrugell (Girona)
www.tecomac.cat

ECHO
HONDA

ESPADA

Tel. 972 30 09 54
c/ Torres Jonama, 42
17200 Palafrugell
www.ferreteriaespada.com

PINTURES
FERRETERIA
PARAMENT
JARDINERIA
MOBLE JARDI
BRICOLATGE

Promediter, s.l.
PROMOCIONS I CONSTRUCCIONS

Carrer Torroella, 116 C
17200 - Palafrugell
Telèfon 972 30 51 54
promediter@telefonica.net

**MIG
EUROPA
CAU**

Impressions de Josep Pla
sobre la Gran Guerra

Exposició
Fins al 6 de maig de 2018

**“Fou anys després que hi vaig
pensar amb tot el rigor possible,
i des d'aquell moment he estat
sempre pacifista i antidolorista.”**

Josep Pla
Prosperitat i rauxa de Catalunya
OC XXXII, 426

AHIR S'INICIÀ, FELIÇMENT PER A CATALUNYA, EL DEBAT SOBRE EL RÈGIM TRANSITORI

Madrid, 30 de novembre de 1934

El Parlament ha dedicat la primera part de la sessió a continuar tractant del projecte de llei de parellers, del reglament i dels suplicatoris. Sobre els suplicatoris, cal remarcar que la Cambra ha concedit els dels senyors Aiguader, Santaló i Ruiz Lecina. Hi ha la impressió, així mateix, que la Comissió de Suplicatoris no concedirà el del senyor Marial, detingut a Girona.

S'ha procedit, tot seguit, a la votació del quòrum necessari per a l'aprovació del Tractat amb Holanda i del Reglament. El quòrum del Tractat amb Holanda ha estat obtingut a bastament; el del Reglament ha estat aconseguit d'una manera difícil. En aquestes votacions, el Parlament ha perdut una gran quantitat de temps, de manera que la Cambra ha començat a discutir la qüestió de Catalunya a dos quarts de vuit.

Tothom creia, i així s'havia anunciat, que el primer vot particular que es discutiria seria el del senyor Trias de Bes, formulat a la comissió, en nom de la Lliga Catalana. No ha pas estat així. S'ha començat per discutir el vot particular dels monàrquics signat per Honorio Maura.

Honorio Maura, que és un orador eloqüent i un literat elegant perdut en els camps de la política, ha presentat el seu vot amb l'única intenció d'iniciar un debat polític, cosa que ha aconseguit. El discurs del senyor Maura, en aquest sentit, no té importància política, a part d'haver aconseguit el que pretenia. Ha contestat al discurs del senyor Maura el diputat radical senyor Armasa, president de la Comissió de Presidència. El senyor Armasa no ha pas tingut un dia excessivament feliç. La característica del seu discurs ha consistit a contestar discursos anteriors que tenien el petit inconvenient de no haver estat pronunciats. En finalitzar el discurs, el senyor Armasa s'ha fet un embull en el *latiguillo* darrer sobre la bandera republicana, que, després del sis d'octubre, s'ha convertit, segons ell, en bandera nacional.

El senyor Goicoechea, ha plantejat el debat polític de seguida. El senyor Goicoechea, que ha tingut, en la primera part del seu discurs, una cambra molt favorable, ha arribat a fer un tipus d'argumentació tan vulgar, tan absurda i tan incoherent, que els diputats li han fugit de la bona disposició que tenien al començament del discurs. De seguida s'ha vist que el debat entrava en una situació enormement favorable al punt de vista català, de manera que hi ha la impressió que,

si avui el senyor Cambó tingués l'humor de contestar aquest discurs, el seu autor quedaria polèmicament destrossat.

Per ara, com acabo de dir, el debat transcorre favorablement i els discursos que s'han pronunciat fins ara no tenen ni la més petita importància.

Pla, Josep. Cròniques parlamentàries 1934-36.
Barcelona: Ed. Destino, OC XLII, 1983, p. 109-111

Antoni López Llausàs, editor, Josep Pla i Francesc Pujols, escriptor, l'any 1930. Autor desconegut. Fundació Josep Pla, col·lecció 1. Editorial Destino.

“La utopia de la justícia anomenada democràcia, aplicada al nostre país, ha estat un fracàs absolut, complet. La justícia dita democràtica no ha estat sinó una manera discreta de posar la justícia al servei de la política més partidista i més parcial. La supressió pura i simple de tot aquest «tinglado» d'hipocresia sorda és una de les primeres coses que caldrà fer a Catalunya si aquest país ha de tornar a la prosperitat i a la vida que tenia abans d'ara.”

Pla, Josep. Cròniques parlamentàries 1933-34.
Barcelona: Ed. Destino, OC XLI, p. 62
Fragment de l'article “Dessota Montserrat: la darrera etapa de la reforma agrària” publicat al diari La veu de Catalunya el 18 de març de 1933.

ANEM A VOTAR!

Olga Cercós Bernal

Quan tingui 18 anys podré anar a votar com ho fan els meus pares.

Votar vol dir triar, preferir, elegir, escollir. Fer saber la teva opinió en un paper, en una papereta, i posar-la dins d'una capsula, d'una urna.

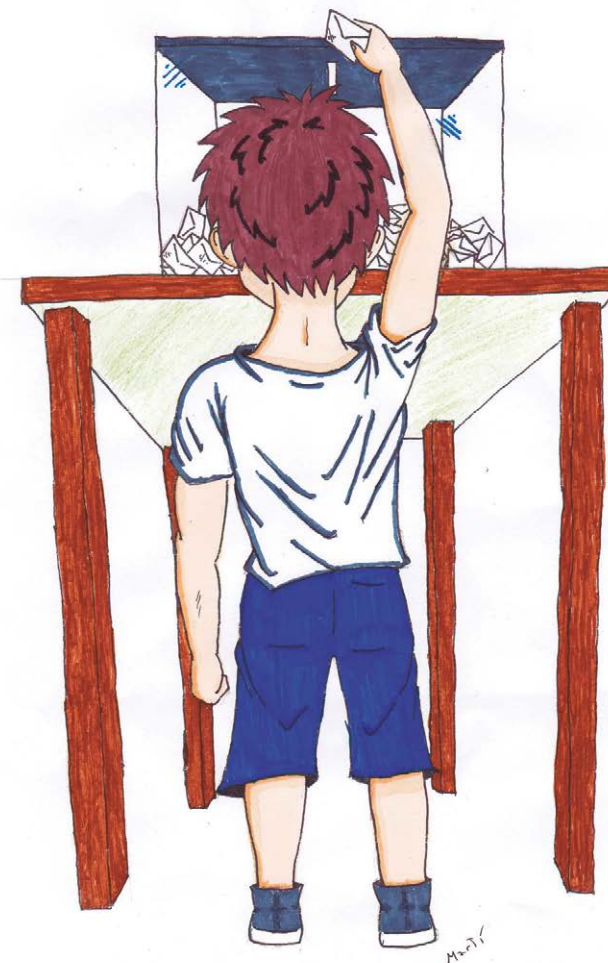
Els petits també votem, però triem alçant el dit. Triem els amics que volem al nostre equip de futbol, l'encarregat de la classe, el nom de la classe, el tema que treballarem a l'aula...

Es veu que els adults es passen bona part del temps votant. Ells voten el president de l'escala de veïns, el del club de futbol o el de l'associació de mares i pares. Voten alcaldes, presidents del país...

Avui he sabut que hi ha càrrecs que no es voten, com per exemple el de rei. No sabia que el rei no l'havia votat ningú i que el rei quan es fa gran cedeix el tron al seu fill i així sempre tens un rei. Això últim sí que ho sabia perquè als contes sempre passa així. Però als contes, quan el rei no és bo i no fa bé les coses, el poble no el vol i intenta fer-lo fora. De vegades barallant-se o fent una guerra. També he llegit contes en què passen coses així: el rei, per evitar que el facin fora del seu tron, empresona aquells qui no pensen com ell. Com que és el rei, pot fer el que li vingui de gust. O fins i tot diu als seus cavallers que lluitin contra els altres i els matin. Però si el rei és dolent, als contes mai se surt amb la seva, perquè als contes sempre guanyen els bons. Tampoc sabia que hi ha països que no tenen rei, tenen president.

Avui també he sabut que de vegades els grans van a votar i, en comptes de triar una persona, el que fan és contestar una pregunta. D'això se'n diu referèndum.

Avui, l 1 d'octubre del 2017, he acompanyat els meus pares a l'escola a votar, com ho he fet sempre. M'agrada que em deixin ficar el sobre a dins l'urna perquè em fa sentir gran. Avui era un referèndum. Però el

que no sabia és que el govern que mana a Espanya no volia que a Catalunya es fes aquella pregunta i per això ha enviat policies espanyols amb la missió d'emportar-se les urnes i no deixar que la gent pogués votar.

El cas és que els policies espanyols han arribat, s'han emportat algunes urnes i han picat a aquells que estaven fent pinya protegint les urnes. La gent del carrer no s'ha defensat, s'ha quedat amb les mans enlaire dient "Som gent de pau." Que valents!

Però continuo sense entendre per què els meus pares han anat a votar tantes vegades i en canvi avui no ho poden fer.

A casa m'han explicat que la Constitució, que és el llibre que recull les lleis espanyoles, diu què podem fer i què no, què és legal i què no; no permet que una comunitat autònoma com ho és Catalunya faci un re-

ferèndum preguntant a la gent si vol que Catalunya sigui independent d'Espanya. És il·legal.

Penso que potser no volen que votem perquè tenen por del resultat. Però no han pensat que potser tampoc no surt el que nosaltres volem... potser nosaltres també hauríem de tenir por dels resultats!

Quan els petits votem, sabem que si no surt el que nosaltres volem, hem de respectar l'opinió dels altres. Votem per arribar a acords i organitzar-nos. Avui he après que d'això se'n diu democràcia i que el contrari de la democràcia és la dictadura, que és quan has d'obeir les ordres d'algú sense que ningú pugui opinar.

Quan tingui 18 anys, espero viure en una democràcia i anar a votar com ho fan els meus pares. Encara que, si avui no han pogut votar... puc dir que ara viuen en una democràcia?

EN CLAU D'HUMOR

ARQUITECTONICAMENTE
LA MONCLOA, ES UN
EDIFICIO SINGULAR.
TODO LO LARGO Y ANCHO
DE LA FACHADA, ESTAMOS
EN SU INTERIOR!

LA PUTA INDEPEN-
DENCIA, LOSCH
PUTOS CATALANESCH
Y SU PUTO IDIOMA!!!

MARIANO, POR
DIOS QUE ES
EUSKALTELE
BISTA.

SOMIO QUE ARRIBA L'INDEPEN-
DÈNCIA A TRAVÉS D'UN LLUM
ENCÉS AL FONS DEL PASSADIS.

SE GUEIXI AMB ELS ANTIDE-
PRESSIUS I QUAN SE'N VAGI
A DORMIR, APAGUI EL LLUM
DEL LAVABO!

SI ELS NOSTRES FILLS
HAN DE CONTINUAR GO-
VERNANT ESPANYA.
M'ESTIC PLANTEJANT DE
PENJAR ELS HABITS!

JOSEP PLA, REBROLLS FAMILIARS A CUCALA

Isabel Corominola

Can Vilar a l'any 1920. Pintura a l'oli de Maria Colomer Garcia

Cucala, aquest nom d'ocell còrvid, de fonètica sonora, es troba a la toponímia de Mont-ras ubicant un puig; un contrafort de les Gavarres, d'encara no 200 metres d'altura, que acull a la seva falda part de la història del municipi. Avui, entre aquestes línies, passejarem per un vell veïnat mont-rasenc bressolat pel puig Cucala.

En els amorosits pendents del puig Cucala, abans de fondre's en el pla del nostre petit Empordà, un reguitzell d'antigues cases pairals formen dos carrers paral·lels; dugues vies que tingueren la seva importància en segles passats: el carrer de la Font i el carrer de la Font del Rei. Antigament, el carrer de la Font era l'embocadura al poble que absorbia el tràfec provinent de ponent (Vall-llobrega, Calonge, Sant Feliu de Guíxols). Un xic més enlairat es troba el carrer de la Font del Rei, convertit en camí terrer en el tram final; on mor aquest camí neix la popular font del Rei; li agafa el relleu la pista forestal que enfila cap a les carenes del massís de les Gavarres.

Mentre passegem per aquests viarans, la meua companya de caminada, la Mercè Grañén, em posa en antecedents dels seus vincles parentius amb Josep Pla, l'escriptor de Llofriu. I, tot estirant el fil, vaig sabent per la Mercè que la seva mare, la Maria Mercè Bosch, compartia besàvia amb Josep Pla. La besàvia, Teresa Colom Deulofeu, nascuda el 1826, provenia d'una de les famílies més antigues de Mont-ras, els Colom, registrats des del segle XVI en els llibres parroquials de l'església de Sant Esteve.

En el número anterior, burjant en la història de Can Vidal de Mont-ras apareixia Margarida Vidal del Pou, nascuda a la casa pairal, l'any 1754, casada amb Martí Colom Parals (nascut el 1744). La seva neta seria la Teresa Colom Deulofeu, besàvia de Pla, l'insigne escriptor sempre benvingut a les pàgines d'aquesta revista.

L'empatia de Joan Grañén i els Colom

En aquest número 20, commemoratiu dels 10 anys de *La Torre Ferrera*, hi planeja a cada racó la petja deixada per en Joan Grañén, director i membre cofundador de la revista. Valgui la col·laboració en aquest article de la seva filla Mercè, i la del seu fill Xavier, membre del consell de redacció i reporter gràfic d'aquesta publicació, com a homenatge i com a record indeleble per a en Joan, el nostre vell director, redactor impecable, corrector implacable i company insubstituïble.

Per reprendre l'entramat genealògic dels Colom de Mont-ras, em serveixo d'una pregunta llençada a l'aire per en Joan. La formulava en el número 6 de *La Torre Ferrera*, el 2010: “Ara, posats a imaginar, no podria ser Can Colom, de Mont-ras la casa pairal de la família de Cristòfor Colom?...”. En Joan coneixia l'existència de la relació parental de la seva muller, la M. Mercè Bosch, amb els Colom. Fos coincidència o no, en Joan especulava amb simpàtica ironia sobre Mont-ras com a poble bressol del cèlebre descobridor.

La certesa és que els Colom de Mont-ras van ser família prolífica. Sense anar tan lluny, trobem que la besàvia de Josep Pla, la Teresa Colom Deulofeu, era la quarta filla dels deu plançons que van tenir en Jaume Colom, jornaler del poble, i la Coloma Deulofeu, de Palafrugell, casats el 1821, a Mont-ras.

Al carrer de la Font hi ha un vell mas. En alguna època, poc o molt llunyana, hi devia viure algun Colom. Una veïna em diu que a la casa hi havia un preciós colomar que es va enrunar de vell. Fossin coloms o Coloms els que habitaren la casa, la qüestió és que manté, encara avui, el nom de Can Colom anunciat en una peça de ceràmica estampada al mur del carrer. A primer cop d'ull, el mas no aparenta la seva antiguitat. Als anys 60, la finca va ser comprada pel jurista Cesáreo Rodríguez Aguilera; a la casa s'hi van fer algunes reformes encarregades al prestigiós arquitecte Josep Pratmarsó. La façana dissimula l'edat, pintada en to salmonat i exhibint un gran finestrall incorporat per aquest arquitecte, però la seva estructura i alguns elements, com les petites obertures i les llindes de pedra, delaten la seva vetustat. El mas està assentat arran de puig i flanquejat per un rierol que alimenta la riera Ciutadella. Alguns veïns encara recorden el vell pont o palanca que salvava el pas de les aigües al costat de la casa. Ara, el rierol, canalitzat, creua el carrer sense deixar-se veure.

L'àvia Marieta i els seus parents

No gaire lluny de Can Colom agafem el trencall que enfila cap al carrer de la Font del Rei i ens aturem a

Can Vilar. L'any 1847, hi trobem la Teresa Colom acabada de casar amb en Joan Vilar Parals, d'ofici teixidor de lli.

170 anys després, Can Vilar es coneix com Can Gassiot, motiu adoptat per masovers posteriors. Vist des del carrer, es diria que el mas ha canviat poc. La casa no pot amagar les arrugues solcades pel temps; les pedres canten la seva edat, descarnades, fosques i segellades amb argamassa aguanten els murs de sempre, encara, fent història. El primer Vilar que es troba registrat a la parròquia de Mont-ras, és Miquel Vilar, fill d'Antoni Vilar, de Sant Climent de Peralta quan contrau matrimoni amb Teresa Llorens Perich, de Mont-ras, el 1718.

En aquesta casa de Cucala hi nasqueren els fills de la Teresa Colom i d'en Joan Vilar, en Jaume, el 1849, i la Maria, el 7 de febrer de 1851. Aleshores, ningú imaginava que la Maria, aquella nounada mont-rasenca, seria l'àvia d'un gran de les lletres catalanes, Josep Pla Casadevall.

Josep Pla fa llargues ressenyes sobre l'àvia Marieta a *El quadern gris*. El net retrata el tarannà rural de l'àvia, aquell fer de pagès après a la infantesa al carrer de la Font del Rei; aquells hàbits que la Marieta, de gran, exhibia al Mas Pla, de Llofriu, i a la casa del carrer Estret de Palafrugell on vivia de casada:

“6 d'abril de 1918

Sospito que l'àvia Marieta té conviccions sòlides i concretes. Una de les seves conviccions més arrelades i permanents és que no s'ha d'estar mai parat, que s'ha de fer una cosa o l'altra en tot moment. Cada tarda va al mas, a peu —sempre vestida de negre, amb el mocador al cap i el cistell. És una velleta petita, d'ulls blaus i unes galtes de color de rosa. Al mas, feineja dues o tres hores sense parar, entra i surt de l'hort, puja i baixa de dalt, cus una saca, treu una herba, escombra una estona, menja una nou o una ametlla —sembla una formiga. Enraona d'una manera pausada i monòtona, amb calma, sense cridar mai, posant interès en tot el que es diu, però sense donar la impressió d'estar afectada per res. A l'hora baixa torna a la vila amb el cistell proveït: hi porta un ull de col tendra, dues patates, quatre cebes, una pastanaga, un ram de julivert...”

<http://www.lletres.net/pla/QG/?p=35>

“6-09-1918

L'àvia Marieta ho menja tot amb pa. Les figues, els albercocs, els préssecs, els menja amb pa (...) De petits, quan anàvem a dinar a casa seva, al carrer Estret, i ens oferia el pa de pessic, en l'elaboració del qual excel·leix, ens deia: —Poseu-hi una mica de pa, una mica...

Aquesta apetència de pa em fa pensar en la vida antiga, quan a les masies la base de l'alimentació era el pa gairebé exclusivament”.

<http://www.lletres.net/pla/QG/?p=425>

Pla, també, descriu amb detall una conversa de les *dugues* Maries, l'àvia i la tia de Calonge. Aquell xerrar per xerrar, absurd, intranscendent però, sobretot, simpàtic, i rematat amb les mans capbussades en el sac de mill, al Mas Pla:

“07-06-1918

L'àvia Marieta i la tia Marieta, de Calonge, van al mas per la carretera. La carretera és flanquejada dels pals habituals que sostenen els fils del telègraf. El vent fa vibrar els fils i aquest soroll s'escampa greu i persistent; de vegades s'afua en un petit xiulet. La tia Marieta els assenyalava amb el cap i diu:

—Aquests fils fan aquesta fressa perquè ara es parlen ells amb ells...

—Qui sap què es deuen dir...? —fa l'àvia, encuriosida.

Maria Vilar Colom “àvia Marieta” va néixer el 1851 a Can Vilar de Mont-ras (àvia d'en Josep Pla)

—Ja podeu comptar! Al matí, parlen de quina en faran al vespre...

—És clar! I al vespre de quina en faran al matí...! —remata l'àvia amb l'enriolament de l'obvietat confirmada, simètrica i satisfeta”. <http://www.lletres.net/pla/QG/?p=65>

“24-05-1918

...els enraonaments que tenen l'àvia Marieta i la tia Marieta són animats i inacabables (...) Els acosta la conversa sobre les coses de la terra. Poden paladejar cinc minuts seguits el gust d'una poma o d'una pera. Quan l'àvia diu que els mongets o els tomàquets s'afumen, la tia de Calonge en té un real sentiment, perquè són coses que ella coneix. Saben quan s'ha de fer una junta; si fa lluna nova o lluna vella; per quines raons, el suro, en el moment de la pela, segueix o no segueix... Al mas, les dues velles feinegen com dues formigues. Un dia les vaig sorprendre ficant la mà —totes dues alhora— dins d'un sacotell de mill. Els agradava de sentir, en els dits, els minúsculs granets tebis”.

<http://www.lletres.net/pla/QG/?p=62>

El germà gran de la Maria Vilar, en Jaume, tampoc s'escapa de la magistral ploma del seu nebot-nét. Aquí van unes línies que li dedicava Pla, el 9 de març de 1918, en el famós quadern:

“Vilar és el nom d'una família de Mont-ras, municipi situat sobre la carretera de Palafrugell a Palamós —un poblet de gent cridanera i republicana, on es produïren aferrissades lluites polítiques i personals.

Entre els anys 60 i 70 del segle passat, la família Vilar, de Mont-ras, es traslladà a Barcelona. Un oncle-avi, el doctor Vilar, germà de la Marieta Vilar, la meua àvia paterna (Maria Vilar Colom), s'hi establí de metge, exactament a la Barceloneta. Políticament, el doctor Vilar fou un exaltat i professà un científicisme de matís materialista i ateu. Reminiscència típica de l'esperit del 48, fou un home febrós, agitat, boníssim, amb una cabellera romàntica i el contrast d'una gran pal·lidesa de cara amb la bufada corbata de plastró, de seda negra, que portava.”

La Maria Vilar Colom es va casar amb Josep Pla Fàbregues, l'any 1854. No era el primer cop que els Pla, de Llofriu triaven una mont-rasenca per muller; el rebesavi de l'escriptor, Josep Pla Fina, esposava Maria Girbau Rocas, el 19 de març de l'any 1798, a l'església de Sant Esteve. Els Girbau eren família ben arrelada al municipi, hi consten des del segle XVII. Casualitat que les *dugues* núvies de Mont-ras foren filles de teixidors de lli.

(Abans de tancar aquest article, he sabut que l'investigador palafrugellenc, Jordi Cama ha remuntat l'arbre

Bugaderia Mont-ras

TINTORERIA I WET CLEANING

MARIA CINTA CUGAT

Travessia de la Riera, 1 · MONT-RAS
Tel 972 30 36 26 - Mòbil 696 340 060

CERÀMIQUES

La Ciutadella

Crta. Palamós a la Bisbal C-31 Km.330 17253 MONT-RAS
telf i fax 972302571 email ceramiqueslaciutadella@gmail.com

Llavia i Serra 26 Tel. 972611260
17200 Palafrugell
www.distronic.tv
distronic@distronic.tv

td
t
d
PARTNER
KNX

AGRO MONT-RAS

Can Pantaleu

**PRODUCTES ARTESANS
i NUTRICIÓ ANIMAL**

Avinguda Catalunya, 32
MONT-RAS (BAIX EMPORDÀ)
Tel. 618 97 76 97

CERVESA ARTESANA

MONTCAT

microcerveseria

**FABRICACIÓ PRÒPIA
VENDA A L'AGROBOTIGA**

Avinguda Catalunya, 32
MONT-RAS (BAIX EMPORDÀ)
Tel. 618 97 76 97

de Josep Pla fins a un avantpassat de nom Rafel Girbau Peroig, de Palafrugell. Segons diu Cama, Girbau era descendent de Guifré I, el Pilós (840-897). No he pogut esbrinar si aquest Girbau estava emparentat amb els Girbau de Mont-ras. En una entrevista d'Ariadna Oller Mitjanas, a *La Vanguardia-Girona*, el 28 de març de 2017, l'investigador esmenta que: "el comte Guifré és el 31è rebesavi de Pla".

<http://www.lavanguardia.com/local/girona/20170328/421151905847/entrevista-jordi-cama-genealogia-josep-pla-guifre-el-pilos.html>

L'àvia Marieta desembarca a Palamós

Després d'aquest incís, tornem amb l'àvia Marieta. Josep Pla relatava l'ensurt que patí l'àvia, prop del pont d'en Bitlla, quan es dirigia a Palafrugell per emprendre la vida de casada. Maria Vilar provenia de la capital, possiblement, d'una estada a cal germà, metge:

"9 de març de 1918

Per casar-se amb el meu avi (Josep Pla Fàbregues), Marieta Vilar vingué de Barcelona, a l'època de la segona guerra carlina. Atesa la inseguretat dels camins, féu el viatge per mar, desembarcà a Palamós i, amb la tartana de l'ordinari, emprengué el viatge cap a casa. Era a la tardor; sortiren cap al tard. Abans d'arribar al pont d'en Bitlla, els cavalls s'espantaren i es posaren a recular. Hi havia un home mort al mig de la carretera. En una pineda fosca que hi havia prop del camí, es veia un foc de llenya verda que feia un fum espès i blanc. La cavalleria del general Savalls era acampada sota dels pins. La qui després fou la meua àvia arribà a casa esglaiada, amb un color a la galta trencat, tremolant. Quan li hagueren afuixat una mica la cotilla, i ja estesa al sofà, la retornaren matant una gallina i a còpia de tasses de brou. El record d'aquest esglai, l'ha conservat l'àvia Marieta tota la vida, i encara, no fa gaire, vaig sentir que deia a un pagès que se li queixava de la inseguretat del temps:

—És clar! La qüestió és que governi un o altre i que no s'hagi de matar una gallina cada tres o quatre dies per retornar la gent que no fa cap mal..."

<http://www.lletres.net/pla/QG/?p=1644>

Cinc cèntims de dos vells alcaldes, Baldomer Rocas i Josep Massot

Transcriu un fragment on treu el nas l'àvia Marieta opinant sobre l'avi Massot. També, val la pena la conversa que sosté Pla, durant la Festa Major de Mont-ras, el 25 de juliol de 1918, amb l'amic Gori, de nom Josep Bofill de

Carreras, botiguer de vetes i fils, de Palafrugell, repassant Baldomer Rocas i Josep Massot, dos alcaldes mont-rasencs que s'alternaren la vara entre 1879 i 1894. Pla n'havia sentit comentar a l'àvia Maria. Segons insinua Gori, la família de Pla simpatitzava amb el vell Massot. Can Rocas era la casa on ara s'ubica l'ajuntament. Per manca d'espai, de tot plegat, en deixo uns retalls i en recomano la lectura íntegra a *El quadern gris*.

"21-03-1918

L'àvia Marieta, que tingué amb el vell Massot una gran amistat, solia dir:

-- L'avi Massot no anava pas a missa, però era la més bona persona de Mont-ras, la més entenimentada i de més criteri. Davant de les atzagaïades, no tenia pas pèls a la llengua...

La família Massot, sobretot el vell Massot, fou un personatge liberal i republicà d'aquest poble que arribà a tenir una gran preponderància".

<http://www.lletres.net/pla/qg030119.html>

"25 de juliol de 1918

Sant Jaume. Festa Major de Mont-ras, el poblet veí. Gori em proposa d'anar-hi (...) El poblet redossat sobre la primera serralada de Fitor, és molt bonic (...) La festa es fa a la plaça (...) Els músics toquen contra la paret de can Rocas. És una casa gran, que té a la façana un llarguíssim balcó. En constatar la buidor del balcó i que a la casa hi ha, a penes, moviment, Gori queda sorprès: -Aquesta és la casa- diu- que anys enrere, per Sant Jaume, tenia més forasters. Sobre la barana d'aquest balcó, a l'hora de les sardanes, s'hi recolzaven els millors propietaris del país, les seves esposes i les seves filles (...) El balcó semblava un quadre de Goya..."

Segons Gori: "Don Baldomer Rocas era molt senyor. Portava un gran bigoti a la Castellar. Era pausat, equilibrat i prudent (...) conservador. Era, a més polític. Tenia un grup d'amics (...) cada dijous, don Baldomer portava els seus amics polítics a Palafrugell a prendre cafè. Ara passen els de Mont-ras...! - deia la gent del carrer..."

Aquí, l'amo fou sempre el vell Massot, que era republicà i portava barretina (...) Els vostres avantpassats, estimat amic, formaven sempre amb ell".

Pla contesta a Gori: "L'àvia Marieta conserva viva la memòria del vell Massot. L'admira. Segons ella, si don Baldomer era respectable, Massot en canvi era un bon home, sensible a la justícia."

Gori replica: "Possible... De tota manera, don Baldomer era molt senyor. Encara recordo haver-lo vist venint

de l'hort, donant el braç a la seva esposa, la senyora Clareta, i portant amb l'altra mà, un cistellet de maduixes. Feien un gran afecte a la gent ...". Josep Pla. *El quadern gris*. OC. vol. I. Edicions Destino, Barcelona, 2003.

Després d'aquesta presentació d'honor de l'àvia Marieta, dels seus familiars i coneguts, anem amb la vella matriarca, la Teresa Colom, peça clau per agermanar les famílies mont-rasenques emparentades amb Pla. Tornem enrere, la Teresa té 35 anys, és viuda de Joan Vilar. El 1861 es casa en segones núpcies amb el seu cunyat, un inspector duaner, jubilat, de 61 anys, Antoni (Tonet) Garcia Aiguavivas, nascut a Figueres, viudo per *dugues* vegades, l'última de Rosa Colom, la germana gran de la Teresa.

Quatre anys més tard, trobem la Teresa sola, pujant quatre fills, en Jaume i la Maria Vilar, i els dos fills haguts amb l'Anton Garcia, la Carolina, el 1862, i en Manuel, el 1864. Tots quatre van créixer a Mont-ras, a Can Vilar, al carrer de la Font del Rei, fins que en Jaume, el fill gran, exercí de metge a Barcelona, fet que com hem vist facilitava una corrua d'estades de la família a la capital, però sense desvincular-se mai de Mont-ras.

La germana de l'àvia Marieta, la Carolina Garcia Colom, es va casar amb un barceloní, Pepet Colomer. El matrimoni vivia a la capital, a l'avinguda de la República Argentina; allà nasqué la seva filla Assumpció. La gravitació que exercia Cucala en aquesta família es fa evident amb el matrimoni de l'Assumpció amb en Miquel Bosch Batllia (Quelitu), nascut el 1891, fill de Can Bosch, mas del carrer de la Font del Rei, de Mont-ras.

I aquí els tenim tots retratats, a *El quadern gris*, en un passatge dolorós per a aquesta família.

“14 de febrer de 1919

Enterrament de l'oncle Pepet Colomer —un oncle llunyà. Utilitzo el diminutiu patronímic, no pas per familiaritat, car a penes el coneixia; ho faig simplement perquè així era anomenat a casa. S'havia casat amb una tia de Mont-ras de la branca de l'àvia Marieta. Era un home alt, pàl·lid, macilent, apagat, metòdic, precís, que semblava enraonar amb temor, el tipus exacte de l'empleat mitjà. Sempre que l'havia vist m'havia fet l'efecte d'un convalescent de les bastonades que la vida li havia donat.

Quan arribo al pis de l'avinguda de la República Argentina sento els plors de l'escala estant. Angoixa opressiva. L'àvia Marieta —que ha vingut per a l'enterrament— es desfà consolant tothom, tractant d'aguantar sobretot la tia Carolina, que està devastada.

Arriben els capellans (...). S'organitza l'enterrament (...). Després, amb Quimet —un parent de l'oncle, d'ofici joier—, el seu fill i Bosch, el gendre de la casa, tornem al pis. L'àvia Marieta continua infatigable consolant tothom. L'oncle era la bondat mateixa; havia estat molt baquetejat” <http://www.lletres.net/pla/QG/?p=3076>

Dos dies després, l'àvia Marieta frisava per marxar:

“16 febrer 1919

L'àvia Marieta és encara aquí; però, segons diu, no hi està pas gaire bé. Treta del carrer Estret i privada de poder anar cada dia al mas amb el cistellet, es troba desplaçada.

—A Barcelona —em diu—, quanta gent no hi ha! Pel meu gust n'hi ha massa. Quan jo era criatura, cinquanta o més anys enrere, ens pensàvem que Barcelona era una gran ciutat. Era ben poca cosa al costat de la d'ara. A més, tot és tan diferent del meu temps! Quan vivíem al pla de *Palacio* tothom feia carn d'olla cada dia. Ara he vist que a penes ningú no en fa. I quantes lleteries no es veuen pels carrers! En el meu temps, la llet, només la prenien els malalts...”. <http://www.lletres.net/pla/QG/?p=3087>

Josep Pla també va compartir sostre amb la seva tia-àvia Carolina al carrer Mallorca. Així ho he trobat: “Josep Pla vivia al pis que els seus pares havien llogat al carrer de Mallorca, 244, 2n 1a, prop de la Rambla de Catalunya, amb els seus germans Pere i Maria, la tia Carolina i l'Angelita, que es cuidava del servei de la casa.” (Endrets, Geografia Literària dels Països Catalans)

<http://www.endrets.cat/indret/1716/pis-del-carrer-de-mallorca-dreta-de-l-eixample-ca.html>

El tram final del camí

Avui, mentre amb la Mercè Grañén entreteniém el pas tot xerrant pels laberíntics corriols de les Gavarres, hem repassat les històries creuades pels casoris entre el jovent del veïnat de Cucala, aquesta ziga-zaga veïnal que hem anat teixint, ens porta fins a la seva mare, la Maria

Mercè Bosch, filla del carrer de la Font, on feren niu els avis, en Miquel (Quelitu), de Can Bosch i l'Assumpció Colomer. Més tard, la mateixa casa seria el retir escollit per en Joan Grañén i la Maria Mercè Bosch. I ara ho és del seu fill Xavier i de la seva muller, la Isabel Tomàs.

Amb una mica d'aquí i un xic d'allà, els hem unit tots en aquest article: la família de Cucala que ens ha presentat Pla a *El quadern gris*, i els seus successors representats, de primera mà, per en Xavier Grañén Bosch i la seva

Dr. Jaume Vilar Colom

germana Mercè. Tots dos han compartit les històries de la rebesàvia, la Teresa Colom Deulofeu; i, en aquest tram final del camí, ens ajuden a integrar Mont-ras a l'espiral de dades que giravolten sobre l'eix planià, el gran astre literari, sempre en expansió.

En Xavier conserva petits records heretats de l'àvia Carolina, dignes d'un gran arxiu. Fotografies antigues, un tapís de Jaume Vilar, el germà metge, quadres dels vells masos de Cucala...

La Mercè Grañén conserva un vestit de la Teresa Colom, la seva rebesàvia, i besàvia de Pla. El vell vestit ha passat de mares a filles durant sis generacions, des del segle XIX fins avui. La Teresa Colom devia ser una dona menuda. El seu vestit esqueia la mar de bé a la filla de la Mercè, la Lara, quan era petita.

El vincle familiar amb l'escriptor planeja en el record de la Mercè quan rememora la tarda que va anar al Mas Pla, ella devia tenir 12 o 13 anys. “Les tres Mercès - em diu - ens vam plantar al Mas Pla. Érem la meva mare, una amiga, Mercè Sabartés, i jo. Dúiem un exemplar de *El quadern gris*, disposades a tornar de Llofríu amb una dedica-

tòria signada pel famós cosí de lluny”. Es van presentar de carambola. Pla, era a dalt, vora la llar de foc. El masover les va fer passar. I en aquella sala emblemàtica del Mas Pla, van ser ateses pel parent escriptor. A l'acomiar-se, Josep Pla va recalcar a les tres visitants que, en una propera ocasió, no deixessin d'avisar amb temps, volia assegurar-se de ser-hi. El seu afecte i la dedicatòria han quedat ben guardats en el record de la Mercè Grañén.

El dia 19 de maig de 1956, Josep Pla anotava al seu diari personal: “...Bonal em ve a buscar i anem a Mont-ras, on rematem la qüestió de la venda a Mellgren de Can Vilar.” (*La vida lenta. Notes per a tres diaris (1956, 1957, 1964)*, ed. Destino. 2014).

Els Mellgren van comprar Can Vilar. Híllevi, la filla d'Ossian Mellgren, cònsol de Suècia a Barcelona, era la muller de Joan Goncé. Els Goncé Mellgren ja eren propietaris de Can Medalla, un mas del carrer de la Font, situat just a sota de Can Vilar. Van ser de les primeres famílies de Barcelona que s'apostaren a Mont-ras. En el número 11 de la revista, de juliol de 2013, en tenim una extensa referència a l'entrevista de Joan Grañén a Jordi Goncé.

Pla tenia bona amistat amb la família Goncé-Mellgren, tal com es desprèn dels seus apunts en el diari personal: “26 de gener 1956. Convidat a la festa del Mas Medalla de Mont-ras, amb els senyors Mellgren i Goncé (...) Després, begut, a Mont-ras, molt de whisky...”. Segons explicava Jordi Goncé a l'entrevista, aquell mes de gener es va celebrar a Can Medalla la inauguració de la finca amb un berenar i una audició de sardanes a càrrec de la cobla la Principal de la Bisbal.

Continuem amb el diari de Pla: “8 de setembre de 1956 ...Acabem a Can Miquel i fem un piscolabis de filets d'anxova a la noruega, que m'han regalat els senyors Mellgren. Ens despedim tard. Els filets inoblidables.

“23 de desembre de 1956: ...Arriben els Ortínez, amb l'arquitecte Prats Marsó i Goncé. Ofereixen champagne francès d'aperitiu. Bon començament. Sopem plegats. Molt agradable. Feia temps que no els veia i estimo molt aquests amics...”

Al carrer de la Font del Rei encara queda un resquix del pas dels Pla-Vilar per Cucala. On aquest carrer deixa enrere les velles cases pairals, i s'eixampla cap a migdia per acollir el present residencial de Mont-ras, un magnífic olivar, heretat de l'àvia Marieta, fa frontera entre el passat i el present d'aquesta via. Els mont-rasencs l'han batejat, popularment, com l'Olivar d'en Pla. Pendent avall, s'agermana amb l'olivar de la Mercè Grañén, que té accés pel carrer de la Font; era l'olivar de la Carolina Garcia

Colom. Dos carrers han donat joc a *dugues* germanes, les noies de Can Vilar; dos olivars són la petja de la Maria i la Carolina.

“(…) L’olivera és un arbre antiquíssim. És un arbre curiós. És el més bell d’aquest país i de tots els del món (...) Quan es produeix el tramuntanal, les seves fulles giren i la seva cara exterior, que és verda, alterna amb les ratxes de vent amb la seva superfície interna, que és blanca. Quan es produeix la girada, l’olivar es converteix en una meravellosa escuma blanca radiant, d’una energia rabiosa, enlluernadora, frenètica. Les tramuntanades són inseparables d’hores de sol clares, magnífiques. No he vist mai una llum artificial, per més intencionada que sigui, que es pugui

comparar amb la llum que desprenen les fulles d’aquests arbres girades per la força del vent”.

“(…) Posseeixo setanta o vuitanta oliveres i no he aconseguit tenir oli suficient per a la casa -malgrat haver-hi, en aquest moment, tan poca gent”. Era l’any 1971, Josep Pla a *Les hores*. OC. volum XX.

Cucala custodia la història de Mont-ras, les velles cases són el segell que la precinta, nosaltres, uns passavolants que avui hem lliurat el testimoni a Josep Pla Casadevall, convençuts que, de la seva mà, *La Torre Ferrera* compleix amb el relleu cultural, aquella torxa que van encendre en Joan Grañén i un grup de mont-rasencs, ara fa una dècada.

A la dreta, Carolina Garcia Colom fent una becaïna. Any 1945

PASSEJADA PER L'ESTANY D'ULLASTRET

Josep M. Farreró Carolà

Vista de l'esplanada de l'estany d'Ullastret. Fotografia: Xavier Grañén

El punt d'inici es troba a la font de la Roqueta, situada al peu de la carretera que va de Serra de Daró a Llabià. Just al costat de la font hi ha les restes d'un pont que formava part de l'antic camí d'Empúries que es dirigia a Ullastret.

Seguim el vessant oest de l'estany en direcció sud, fins arribar a l'alçada del puig de Sant Andreu per continuar pel bell mig, al costat del rec Traient (construït al segle XIX per a dessecar l'estany), passant pel costat del Mas de l'Illa (avui restaurat), agafant la pujadeta que ens porta fins a Llabià i baixant fins al Mas de la Bomba per tornar al punt de sortida.

A la primavera l'estany se'ns presenta de colors verdosos, conreat de cereals (diferents classes de blat) i farriatges. A finals de juny el blat agafarà aquell color torrat que indicarà que està assaonat i madur, a punt per a la sega i la recol·lecció. L'espai destaca per l'harmonia del seu paisatge, per les formes suaus i la placidesa que dona la seva mirada.

L'estany d'Ullastret era un llac, ja desaparegut, localitzat en una depressió tectònica a la part oriental del terme municipal d'Ullastret. Era alimentat per les aigües del Daró i per altres recs i torrents de la seva conca i tenia una superfície aproximada de 3 km2. S'estenia al peu de l'antic poblat

ibèric de la tribu dels indigets, el puig de Sant Andreu, situat a 53 m sobre el nivell del mar. Les excavacions i recerques han verificat que comunicava amb el mar a través d'un seguit d'embassaments litorals i que hi havia dues illes:

- L'illa d'en Reixach, situada a 400 m al nord-est del *puig de Sant Andreu* i a 13 metres d'altura màxima, era un segon poblat ibèric. L'existència de l'estany assegurava aigua, caça i pesca als habitants dels poblats.

- L'altra illa és l'actual puig d'en Serra, que va ser necròpolis (cementiri) dels dos poblats ibèrics.

El dessecament de zones lacustres s'ha fet a molts llocs de la plana empordanesa, no és exclusiu de l'estany d'Ullastret. També s'ha portat a terme a Belcaire, Castelló, Boada, Pals... L'estany i les terres humides que l'envoltaven havien estat sempre un espai intensament explotat i aprofitat. Als voltants de l'estany hi havia prats inundables, aiguallleixos (raixorts) que eren utilitzats com a zona de pastura. Les vores de l'estany proporcionaven balques i era territori apte per a la caça i per a la pesca. De les aigües de l'estany se'n treien anguiles, tenques (carpes) i peix blanc. També se'n treien sangoneres.

PALAFRUGELL

Del Vilar, 37.17200 Palafrugell
T. 972 31 84 68 • F. 972 31 37 19
palafrugell@gasgirona.com

C/Mas Resplandis, 7
Esclanyà (Girona)

jabonester@xarxacontrol.es

T. 972 612 426 - F. 972 612 462

LAMPISTERIA**JORDI MAYOLAS**

C/Torres Jonama, 7
Telèfon 972 30 38 81

17253 Mont-ras
(GIRONA)

MAYPE Taxis i Microbusos
Tlf: 972963322

Costa Brava Luxury Cars
Tlf: 872220202

Costa Brava Taxis (24h)
Tlf: 644405326

C/ Lluís Companys, 4 - Local 1 · 17200 - Palafrugell (Girona)

Ramat a l'estany d'Ullastret. Fotografia: Xavier Grañén

Segons Enric Saguer i Homs a Dinàmica social i ambiental: el dessecament de l'estany durant la segona meitat del segle XIX (Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos), per pescar o per tenir el dret d'arrendament s'havia de pagar una taxa. Quan es venia el peix (per l'ús de les balances emprades en la venda) el venedor tenia l'obligació de netejar tres vegades l'any el rec Traient. Una altra obligació que tenien els venedors, era la de vendre el peix al mercat d'Ullastret (on una rova, equivalia a 10 quilos) es podien vendre les espècies indicades i a un preu fix. Per exemple es venia a tres sous la lliura carnissera d'anguiles i tenques, la lliura de peix blanc es venia a dos sous.

La proposta d'assecatment sembla que no va ser ocasionada per qüestions sanitàries (lluïta contra els miasmes) ni tampoc per una qüestió demogràfica (jornals que farien 18/20 homes a temps complet). Va ser per iniciativa d'un grup d'hisendats o propietaris rendistes. Però una vegada dessecat es van repartir algunes terres entre veïns i terratinents de la localitat perquè l'estany era del municipi (universitat).

La concessió del dessecament no va recaure sobre un particular o una companyia privada. Es va plantejar com una obra col·lectiva i els seus beneficis potencials com una riquesa que podia ser repartida entre veïns i propietaris de la localitat, com qualsevol altra terra comunal.

Sobre el puig de Sant Andreu s'aprecia el Museu d'Arqueologia de Catalunya. Fotografia: Xavier Grañén

El dessecament va ser una obra complexa i va perllongar-se durant molts anys. El primer projecte (1850) es reduïa a impedir l'entrada del Daró a l'estany i a consolidar la sèquia de drenatge preexistent (el rec Traient) per donar sortida a les aigües dels vessants propers.

Les obres per desviar el Daró començaren el setembre de 1853, però de seguida varen haver d'aturar-se a causa de l'oposició dels veïns de Serra de Daró i de Llabià, que s'inundaven.

El desviament del riu va acabar-se el 1857 però va generar un nou problema: les obres de defensa que s'havien fet impediën que les aigües procedents de la riera de Celsà trobessin sortida al Daró i quedaven retingudes a l'estany. Per resoldre-ho es va prolongar la sèquia existent en paral·lel al riu fins a Gualta. Però tampoc es va resoldre el problema. Aleshores es va passar d'un dessecament per decantació a un dessecament per elevació. La primera operació va consistir a construir un terraplè des del turó d'en Serra al de Llabià per a protegir-se del Daró. La segona actuació fou l'adquisició d'una màquina de vapor que accionés una roda hidràulica per extreure mecànicament les aigües procedents

Salut i cames!

Vista del poble de Llabià enlairat sobre la plana. Fotografia: Xavier Grañén

La passejada pot complementar-se amb una visita a la ciutat ibèrica d'Ullastret, el major nucli urbà de cultura ibèrica descobert fins ara a Catalunya (segle VI aC. fins al seu abandonament durant el segle II aC.).

Pont que es troba a l'antic camí d'Empúries. Fotografia: Xavier Grañén

ELS PRODUCTES DE LA NOSTRA TERRA

L'ovella: carn, llet i llana

Ramat a Can Vidal. Fotografia: Xavier Grañén

Etimològicament, ovella prové del mot llatí *ovis aries*. *Aries* significa *moltó*. En català hi ha diferents paraules per referir-se a *Ovis aries*: Ovella i be porten el significat més ample i es poden utilitzar de manera general; *corder*, *anyell* i *xai* es refereixen a la cria d'ovella que encara no ha arribat a l'edat d'un any; *marrà* fa referència al mascle de l'ovella i *moltó* fa referència a un mascle castrat. Una *baciva* és una ovella que no cria o no està fecundada. Les ovelles reben diferents noms durant el seu cicle vital:

- Borregues: de 4-5 mesos fins a 13-14 mesos d'edat

- Primales: de 14-15 mesos fins a 20-24 (muden les segones dents)

- Terçades: des que muden les segones dents fins que els cau la quarta i última dentadura de llet (al voltant de 36 mesos). Aleshores es converteixen en *quartades*.

La carn ovina rep el nom de carn de xai quan és d'un animal jove i carn de be quan és d'un animal adult.

Les ovelles són mamífers herbívors. Com tots els remugants tenen un aparell digestiu compost per quatre cambres (rumen, reticle, llibret i quall) que els permet convertir la cel·lulosa del seu aliment en carbohidrats més senzills. Aquests remugants són relativament petits i les seves característiques són unes banyes que formen una espiral lateral i un pèl enrinxolat que rep el nom de llana. Segons la raça, les ovelles poden no tenir banyes, tenir-les en ambdós sexes (com en les ovelles salvatges), o només en els mascles.

Una altra característica de les ovelles és la seva gran varietat de coloració. Les ovelles salvatges pràcticament només presenten una varietat de colors marrons. En canvi, el color de les ovelles domèstiques varia del blanc pur a un marró xocolata fosc i fins i tot clapejat. La selecció

en favor de llana blanca fàcil de tenyir començà a principis de la domesticació de les ovelles i com que la llana blanca és un tret dominant, s'estengué ràpidament. Tanmateix, moltes races modernes presenten ovelles de color i podrien aparèixer ovelles negres en un ramat blanc com a tret recessiu. Mentre que la llana blanca és valuosa per als grans mercats comercials, existeix una veta comercial per a la llana de color, principalment per a la filatura manual. La llana d'ovella és la més usada de tots els animals i se la sol recollir per mitjà de l'esquila. Continuen sent importants avui en dia per la seva llana i la seva carn i a vegades també se les cria per la pell, per la seva llet o com a animal d'investigació científica.

L'alçada i el pes de les ovelles depenen de la raça. El ritme de creixement i el pes adult són caràcters que s'hereten i sovint són seleccionats en la cria. Les femelles solen pesar entre 45 i 100 quilograms, mentre que els mascles més grans pesen entre 45 i 160 quilograms. Les ovelles adultes tenen trenta-dues dents (fórmula dental: I:0/4 C:0/0 P:3/3 M:3/3). Com en altres remugants, les vuit incisives es troben al maxil·lar inferior i masteguen contra espai entre les incisives i les premolars. Fins als quatre anys, quan ja han sortit totes les dents permanents, és possible

Bestiar estabulat. Fotografia: Xavier Grañén

A L'EMPORDÀ NO HI HA UN RESTAURANT TAN A PROP DEL CEL

MENÚ DIARI:

De dilluns a divendres, menú de migdia: 20 €

El Restaurant El Far ofereix el seu menú de migdia per només 20 euros. Gaudeixi, de les millors vistes al mar, d'un ambient íntim i elegant i d'una cuina excel·lent. També vosté es sentirà a prop del cel.

Muntanya de Sant Sebastià, Llafranc. Palafrugell

Reserves al: 972 301 639 - restaurant@elfar.net - www.hotelelfar.com

determinar l'edat d'una ovella a partir de les seves dents frontals, perquè cada any surt un parell d'incisives.

Les dents frontals es van desgastant a mesura que les ovelles envel·leixen, i això fa que els sigui més difícil alimentar-se i n'afecta la salut i la productivitat. Per aquest motiu, les ovelles que pasturen vegetals normals comencen a entrar gradualment en declivi a partir dels quatre anys i l'esperança de vida mitjana de les ovelles és d'entre 10 i 12 anys, tot i que algunes poden viure fins a 20 anys.

Les ovelles tenen un bon sentit de l'oïda i són sensibles al soroll quan se les maneja. Tenen pupil·les horitzontals en forma d'esclètxa i una visió perifèrica excel·lent; amb un camp visual d'entre 270° i 320°, poden veure-hi al darrere sense girar el cap. Tanmateix, tenen una percepció de la profunditat pobre; les ombres i els canvis de nivell del terra poden fer-les recular. En general, tenen el costum d'evitar les zones fosques i quedar-se a les zones ben il·luminades. Les ovelles també tenen un excel·lent sentit de l'olfacte i, com totes les espècies del seu gènere, tenen glàndules odoríferes just davant dels ulls i entre els dits. La funció d'aquestes glàndules és incerta, però les de la cara podrien tenir un paper en el comportament durant el festeig. És possible que les glàndules interdigitals també tinguin una funció en l'aparellament, però també se n'han proposat funcions alternatives, com la secreció de residus o un marcador d'olor que ajuda les ovelles perdudes a retrobar el seu ramat.

L'ovella té una reproducció estacional, és a dir, es reproduïen només en certes èpoques de l'any. Generalment, les femelles arriben a la maduresa sexual entre els sis i els vuit mesos, mentre que els mascles hi arriben generalment entre els quatre i els sis mesos. Després d'aparellar-se, les ovelles tenen una gestació que dura uns cinc mesos i un part normal pot durar entre una i tres hores. Normalment hi neixen un o dos xais.

Una característica de les ovelles és la seva gran varietat de coloració. Les ovelles domèstiques van del blanc pur a un marró xocolata fosc i fins i tot clapejat. Fotografia: Xavier Grañén

Tisores d'esquilar ovelles. Fotografia: Xavier Grañén

Sent un animal clau en la història de la ramaderia, les ovelles ocupen un lloc molt important en la cultura humana, en el llenguatge modern i en la simbologia. Com a bestiar, solen associar-se amb el simbolisme pastoral i arcadià (Antiga Grècia: l'arcadisme és un tipus de poesia pastoral). Apareixen en molts mites i grans religions, especialment les abrahàmiques. Tant en els ritus religiosos antics com en els moderns, les ovelles han servit d'animals de sacrifici.

El Nadal

Els Pastorets és una representació teatral típica de les festes de Nadal a molts indrets de Catalunya. L'argument combina els continguts del naixement de Jesús amb la lluita del bé i del mal entre àngels i dimonis, i diverses històries i diàlegs dels pastors que rememoren el primer Nadal. A principis del segle XXI l'escenificació de *pastorets* és molt estesa en els territoris de parla catalana. Juntament amb les passions, són les representacions tradicionals més arrelades. En general, l'argument es construeix a partir de tres històries: la primera, les esposalles de Josep i Maria, la parella en cerca de posada i el naixement; la segona, la lluita entre àngels i dimonis; i la tercera, centrada en els pastors, de caràcter còmic i costumista.

Els orígens del gènere dels *pastorets* els trobem en els drames religiosos medievals. *L'officium pastorum* (l'adoració dels pastors) és el punt de partida d'antigues celebracions que els fidels interpretaven durant la nit de Nadal a les esglésies al redós de la missa del gall. Els textos més antics en català d'aquest tipus de teatre daten del segle XV, però és entre els segles XIX i XX quan apareixeran els primers textos d'Els Pastorets. La primera versió moderna en català és *Los Pastorets de Betlem, o sia, lo naixement de Nostre Senyor Jesucrist* de Miquel Saurina, publicat l'any 1887.

TANCAMENTS MONT-RAS
pvc i alumini

Miquel Planas Rocas
M. 687 550 222

C/ Torres i Jonama, 54 · 17253 Mont-ras (Girona)
T/F. 972 301 492 info@tancamentsmont-ras.cat
www.tancamentsmont-ras.cat

ENS DEDIQUEM: TANCAMENTS PVC I ALUMINI, OBRA NOVA, REFORMES D'OBERTURES (SUBSTITUÏNT MARCS DE FUSTA), PERSIANES, PERSIANES MOTORITZADES, PERSIANES ALCANTINES, PORTICONS, MALLORQUINES, MOSQUITERES, BALLESTES, PORTES D'ENTRADA, MAMPARES DE BANY, MIRALLS, VIDRES, TREBALLS DE SERRALLERIA, FERRO I INOX, DISPOSEM D'ESPECIALISTES EN FUSTA, PARQUETS, TARIMES DE FUSTA, PERGOLES, PORTES D'INTERIOR, ARMARIS, PORTICONS

impacte retols.com
disseny retolació impressió digital

T. 972 304 324 | Ctra. Regencós-Palafrugell | Pol. Ind. Riera d'Esclanyà | C/ Mas Resplandís, 17- Nau B Begur (Gi)

EuroTaller
TALLER JOAN ANDREU, S.L.

REPARACIÓ INTEGRAL DE L'AUTOMÒBIL

Serveis:
Alarbes. Equips de música. Especialistes en aire condicionat. Diagnosi de frens/suspensions. Preparació de l'automòbil per passar les revisions de la ITV. Bobinatges. Injecció electrònica. Obtenció de tot tipus de peces de recanvi.

Lloguer:
Jardineria. Bombes. Construcció. Pintura. Compactació. Martells. Grups electrònics. Compressors. Metall. Neteja. Fusteria. Màquines.

VENDA DE MAQUINÀRIA, LLOGUER I REPARACIÓ
JARDINERIA, FORESTAL, HORTA I CONSTRUCCIÓ
SERVEI DE LLIURAMENT I RECOLLIDA A DOMICILI

- Tenim una àmplia experiència en el sector.
- Assessorem i busquem la millor eina per a cada treball, tant a empreses com a particulars.
- Us oferim servei propi de reparació i manteniment, recanvis i accessoris.
- Tota la maquinària surt provada i a punt per ser utilitzada.

Parrot
INSTAL·LADOR
CERTIFICAT
PARROT

C/ Terme, 30 ESCLANYÀ (Girona)
tlf.: 972 611 953 Fax: 972 303 389
www.joanandreu.cat / e-mail: tallerjoanandreu@gmail.com

NINOTAIRES

CUA DE BOU ESTOFADA AMB VERDURES I GUARNICIÓ DE PERES

Cua de bou estofada. Fotografia: Xavier Grañén

Ingredients per a 4 persones:

1 kg de cua de bou tallada, millor a mà
2 alls porros
1 ceba gran
4 carrotes
1 branca d'api, sense fulles
1 cabeça d'all
1 manat d'herbes o unes fulles de llorer
1 litre de brou
¾ de litre de vi negre
Sal, pebre (opcional xocolata negra, 1 o 2 preses)
Oli d'oliva
Farina

Per a la guarnició:

4 peres blanquilla
1 litre d'aigua
2 cullerades de sucre
1 branca de canyella
1 pell de llimona

Elaboració:

En una cassola amb oli, rostiu-hi la cua de bou, salpebrada i lleugerament enfarinada i la cabeça d'all. Quan estigui rossa retireu-la i en el mateix oli, si no s'ha cremat, afegiu-hi totes les verdures tallades a daus, fregiu-les sense que agafin color i reserveu-les.

Torneu a posar la carn a la cassola i tireu-hi el vi negre, afegiu-hi el brou que faci falta, per cobrir els talls de cua, tapeu-ho i deixeu-ho coure a foc lent, fins que el vi hagi reduït, afegiu-hi la resta de brou i el manat d'herbes, deixeu-ho coure uns 30 o 40 minuts, vigileu que no quedi sense suc, si cal afegiu-hi aigua.

Quan veieu que la carn comença a ser cuita aboqueu-hi les verdures que tenim reservades i deixeu-ho coure uns 15 o 20 minuts.

Uns 10 minuts abans de apagar el foc afegiu-hi les peres cuites, perquè agafin gust, deixeu-ho reposar una mica abans de servir.

Preparació de les peres:

Peleu i partiu en dos cada pera i poseu-les a coure amb l'aigua i el sucre, la branca de canyella i la pell de la llimona.

El suc de coure les peres el podeu utilitzar per afegir-lo a l'estofat.

Presentació del plat:

Poseu 2 o 3 talls de cua al plat, una cullerada de verdures i suc per sobre i adorneu-ho amb 2 talls de pera.

La cua de bou és gelatinosa, molt melosa i gustosa, s'ha de servir calenta, i combina amb molts ingredients: verdures variades o cols de Brussel·les, naps o patates, a més de amb bolets o fruites.

També es pot servir amb guarnició d'arròs, puré de patates o un niu de pasta.

Aquesta recepta és molt adequada per als dies de fred, encara que sigui llarga de cocció és fàcil i assequible. Espero que us animeu a fer-la i que la gaudiu a l'entorn de la taula ben parada i amb la família o els amics.

Ser un dels bancs més responsables del món

I esforçar-se per ser-ho sempre

MEMBER OF
**Dow Jones
Sustainability Indices**
In Collaboration with RobecoSAM

CaixaBank, per sisè any consecutiu, una de les empreses més responsables del món segons el Dow Jones Sustainability Index

Aquest prestigiós índex mesura la responsabilitat de les empreses en termes de sostenibilitat, i CaixaBank hi ha aconseguit **la màxima puntuació en àrees com la inclusió financera, l'aportació a la societat, l'estabilitat financera i la ciberseguretat.**

Gràcies per continuar reconeixent, any rere any, el nostre compromís amb la societat i una manera diferent de fer banca.